

1. ความเป็นมาของปัญหาและวัตถุประสงค์

ความเจริญทางวัตถุที่มีมากขึ้นในปัจจุบัน ได้หลอกล่อให้ความสนใจของมนุษย์ ออกจากไปจากตัวเอง กล่าวได้ว่าทุกวันนี้มนุษย์ส่วนใหญ่มุ่งชีวิตอยู่ เพื่อต่อสู้ดิ้นรนให้ไปมาซึ่ง สิ่งอันเป็นของนอกกาย ได้แก่ ลาภ ยศ สรรเสริญ และความสุขอันเกิดจากการปรนเปรอทาง วัตถุที่วิจิตรพิศดารยิ่งขึ้นทุกวัน โดยไม่รู้สึกตัวมนุษย์ โลกกลายเป็นหาสของวัตถุซึ่ง เป็นสิ่งไร ชีวิตจิตใจคำนึงชีวิตไปวันหนึ่ง ๆ โดยปราศจากความหมายอันทรงค่าสมศักดิ์ศรีแห่งความ เป็นมนุษย์ใดแต่โลกเดินไปตามบัญชาของกิเลส คัมภีระและอุปาทานอันไม่มีวันสิ้นสุด ซึ่งชักจูง ใหลมนุษย์ห่างไกลจากตัวเองออกไปทุกที ด้วยชีวิตประจำวันอันสับสนวุ่นวาย มนุษย์ส่วนใหญ่ ไม่มีเวลาที่จะตรวจสอบความหมายที่แท้จริงของชีวิต ต้อง กลายเป็นผู้ที่ "หาตัวเองไม่พบ" เป็นคนที่พุทธศาสนานิกาย เช่น เรียกว่าประเภท "น้ำชาลนถวย" คือสมอง เต็มไปด้วยความรู้ ในสิ่งต่าง ๆ มากมายจนไม่มีสมองที่จะคิดถึงตัวเอง ไม่รู้จักตนเองและแม้จะรู้ตระหนักดี วยประสบการณ์ของตนเองว่า "ชีวิตนี้เป็นทุกข์" ก็ไม่อาจแก้ปัญหาชีวิตให้พ้นทุกข์ได้อย่าง แท้จริง เพราะได้ดำเนินชีวิตมาอย่างมีคอบคอดธรรมชาติดีที่แท้จริงของตนเอง และไม่รู้ ว่าจะหาหนทางปลายทางที่มีค่าสมควรแก่ความเป็นมนุษย์นั้นคืออะไร

การที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องสมศักดิ์ศรีมนุษย์ สามารถแก้ปัญหาชีวิตของ ตนเองได้ และได้พบกับความสุขที่แท้จริงในชีวิต จำเป็นจะต้องรู้จักกับธรรมชาติที่แท้จริงของ ตนเองและเหตุแห่งความทุกข์ทั้งปวงในชีวิตเพื่อหาทางดับเหตุนั้น นักปรัชญาตะวันตกในสมัยโบราณ

ผู้หนึ่งไถ่กล่าวไว้ว่า ชีวิตที่ไม่มีการตรวจสอบ ไม่มีค่าควรแก่การดำรงอยู่ จากการตรวจสอบตัวเองมนุษย์จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างรู้เท่าทันธรรมชาติแห่งชีวิต ทำให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างรอบคอบ อิศระเสรีจากเหตุแห่งทุกข์ทั้งปวง สามารถมีชีวิตอยู่เหนือความทุกข์ และโคพบกกับความสับสนที่แท้จริงได้

ศาสนาแทบทุกศาสนามีจุดเริ่มต้นมาจากความพยายามที่จะแก้ปัญหาชีวิต โดยการสำรวจตนเองของศาสนิก คำสอนในศาสนาจึงมักเป็นการสะท้อนภาพของมนุษย์แห่งหนึ่ง เป็นอยู่อย่างลึกซึ้งและเป็นผู้ให้ความหมายและคุณค่าแก่ชีวิตมนุษย์ พระพุทธศาสนามีจุดเริ่มต้นในท่ามกลางเดียงกันนี้ และได้ชื่อว่า เป็นศาสนาที่ทำการวิเคราะห์ธรรมชาติของมนุษย์ได้อย่างลึกซึ้งที่สุดศาสนาหนึ่ง ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชนที่มีโอกาสได้ศึกษาพุทธปรัชญา จึงได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยเรื่องนี้ไว้เพื่อให้ได้ทราบชัดว่า

1. พุทธปรัชญาได้กล่าวถึงฐานะของมนุษย์ในธรรมชาติไว้ว่าอย่างไร
2. พุทธปรัชญาได้กล่าวถึงองค์ประกอบทางกายภาพและจิตภาพของมนุษย์ไว้ว่าอย่างไร
3. พุทธปรัชญาได้พูดถึงมนุษย์ในฐานะสมาชิกของสังคมไว้อย่างไร
4. จุดหมายปลายทางของมนุษย์ตามทรรศนะของพุทธปรัชญาเป็นอย่างไร

2. สมมติฐานและขอบข่ายของการวิจัย

การวิจัยนี้มีสมมติฐานว่าพุทธปรัชญามีจุดสนใจอยู่ที่มนุษย์พุทธปรัชญายอมไถ่กล่าวถึงธรรมชาติของมนุษย์ไว้อย่างละเอียดทุกแห่งทุกมุม

---

¹"...a life without examination is not worth living, ..." - (Apology, 38), Socrates, A Source Book, John Ferguson, Macmillan, 1970, p.65

คำว่า "มนุษย์" ในการวิจัยนี้หมายถึงสัตว์ประเสริฐที่มีสติปัญญาและเหตุผลแตกต่างจากสัตว์กีวจานทั่วไป

ขอบข่ายของการวิจัยนี้จำกัดอยู่ในวงคำสอนของพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท โดยวิเคราะห์ทรรณะของพุทธปรัชญาเกี่ยวกับมนุษย์ในความเป็นจริง 2 ระดับคือ

1. ปรมัตถ์สัจจะ ความเป็นจริงสูงสุดของธาตุแท้ของมนุษย์ใดแก่องคประกอบของมนุษย์ เมื่อวิเคราะห์ถึงที่สุดคือ ชั้นที่ 5 ซึ่งเป็นปัญหาทางอภิปรัชญา เป็นเนื้อหาของบทที่ 3 โดยเฉพาะ

2. สมมติสัจจะ ความเป็นจริงในระดับสมมติ หรือมนุษย์ที่เป็นที่รับรองเรียกขานกันในโลก

การวิจัยจะเน้นหนักในระดับสมมติสัจจะมากกว่าระดับปรมัตถ์สัจจะ ทั้งนี้โดยมีหลักการเพื่อสนองความสนใจและเพื่อประโยชน์แก่การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขในระดับปถุชน เป็นสำคัญในฐานะปถุชนที่ยังอยู่ในโลกียวิสัย ควรจะไต่ทราบทรรณะของพุทธปรัชญาที่เกี่ยวกับมนุษย์ในปัญหาความเป็นมาหรือกำเนิดของมนุษย์ว่ามีอะไร เป็นเหตุ เป็นมาและความหมายมนุษย์ตามทรรณะพุทธปรัชญาซึ่งเป็นเนื้อหาของบทที่ 2

บทที่ 3 และบทที่ 4 จะเป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบของมนุษย์ทั้งทางด้านกายภาพและจิตภาพตามทรรณะพุทธปรัชญา และสถานะภาพของมนุษย์ตามธรรมชาติพิจารณาจากหลักธรรมสำคัญ ๆ ในคำสอนของพระพุทธศาสนา

เมื่อทราบองค์ประกอบและสถานะภาพของมนุษย์ตามธรรมชาติแล้ว ก็ควรจะได้ทราบถึงบทบาทของมนุษย์ในสังคมหรืออีกนัยหนึ่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม ตามทรรณะพุทธปรัชญาควรเป็นเช่นไร ซึ่งจะเป็นเนื้อหาของบทที่ 5

บทสุดท้ายเป็นทรรณะเกี่ยวกับจุดหมายปลายทางของมนุษย์ซึ่งจะกล่าวถึงทั้งในระดับโลกียวิสัย และจุดหมายสูงสุดคือระดับโลกุตตระ โดยให้ความสำคัญแก่ระดับแรกมากกว่าด้วยเหตุผลเดียวกัน

3. วิธีการวิจัยและแหล่งข้อมูล

การวิจัยเป็นการวิเคราะห์หาคำถามและสังเคราะห์หาคำสอนเรื่องนาคามที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา โดยอาศัยการอ่านเพื่อเก็บข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์หาคำถามและสังเคราะห์เพื่อให้ได้คำตอบตามจุดมุ่งหมาย ดังนั้นแม่เนื้อหากจะเป็นการเรียบเรียงอธิบายไปตามข้อมูล ก็เป็นผลของความพยายามที่จะตอบปัญหาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

แหล่งข้อมูลที่สำคัญที่สุดได้แก่ พระไตรปิฎก พระไตรปิฎกแบ่งเป็น 3 หมวด คือ พระวินัย พระสุตตและพระอภิธรรม การวิจัยนี้ใช้ข้อมูลจากพระสุตตเป็นส่วนใหญ่ เพราะในพระสุตตได้มีการอธิบายปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ จุดหมายปลายทางอันประเสริฐของมนุษย์และมรรควิธีที่จะนำไปสู่จุดนั้น นับว่าพูดถึงหลักคำสอนอันเป็นแก่นของพุทธศาสนาครบถ้วน

เอกสารปฐมภูมินอกจากพระไตรปิฎก ยังมีปกรณ์พิเศษและอรรถกถาต่าง ๆ เช่น วิสุทธิมรรค มลิตกัมมัตถา ปรมัตถโชติกะ เป็นต้น ส่วนเอกสารทุติยภูมิได้แก่ เอกสารตำรา ตลอดจนวารสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนิตยทางตรงและทางอ้อม

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยนี้

ประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ทำให้ผู้วิจัยและผู้สนใจพุทธปรัชญาที่ได้อ่านงานวิจัยนี้ ได้มีโอกาสศึกษาตนเองเกี่ยวกับหลักคำสอนของพุทธศาสนาอย่างกว้างขวาง อันจะช่วยให้ได้เกิดความรู้และความเข้าใจในหลักธรรมของพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและลึกซึ้งขึ้น โดยเฉพาะจะได้เข้าใจธรรมชาติของตัวเองและเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของตนเองทั้งในทางตรงและทางอ้อม

ประโยชน์ทางวิชาการ เนื่องจากการวิจัยเรื่องของมนุษย์ในทรรศนะของพุทธปรัชญา ยังไม่เคยมีผู้กระทำการวิจัย โดยเฉพาะมากจน จึงคาดว่างานวิจัยเรื่องนี้จะช่วยให้เกิดประโยชน์แก่ผู้สนใจพุทธปรัชญาได้บ้างตามสมควร ซึ่งอย่างน้อยอาจจะเป็นประโยชน์ให้ผู้อื่นได้ใช้เป็นเอกสารอ้างอิง หรือเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่จะทำการวิจัยพุทธปรัชญาและเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกันนี้ให้กว้างขวางออกไป